

ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Тези доповідей
VI Міжнародної науково-практичної конференції
(9–10 травня 2024 року, м. Львів)

За загальною редакцією
Наталії ПАВЛЕНЧИК

Львів
ЛДУФК ім. Івана Боберського
2024

УДК 343.35:342.841(477)

ПРОТИДІЯ ЕКОНОМІЧНІЙ КОРУПЦІЇ ЯК РЕЗЕРВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Володимир Семцов

доктор економічних наук, професор

Львівський університет бізнесу та права (Україна)

Економічна корупція становить собою складну соціально-економічну систему, яка виступає серйозним гальмом розвитку соціуму, зокрема в контексті побудови ефективних ринкових відносин. Одразу хотіли б відзначити, що поняття «економічна корупція» є досить розмитою категорією, оскільки діяльність окремо взятого агента, на якого покладено функції держави, як правило, економічно достовірно ідентифікувати неможливо. Відсутність конкретних інструментів вимірювання ефективності діяльності, дає змогу державним службовцям, особливо високопосадовцям, не лише уникати відповідальності, а й, імітуючи бурхливу діяльність, отримувати ренту (наприклад, у політичному сенсі). Саме тому поняття «економічна корупція» ми схильні розуміти дії, в основі яких лежить свідомий протиправний обмін владних ресурсів на певне благо і матеріальне, і нематеріальне. Звідси нескладно зробити такий висновок: об'єктом економічної корупції є система інституційних відносин. Очевидно й те, що основними суб'єктами економічної корупції виступають, з одного боку, посадові особи органів влади, а, з другого – агенти ринку, до речі, і офіційні (експліцитні), і неспостережувані (імпліцитні).

Не секрет, що саме неспостережуваний сегмент економіки здатний виступати специфічним базисом корупції, оскільки фінансово-економічні ресурси, отримані в неспостережуваній економіці, можуть активно використовуватися у процесах підкупу представників державних та/або місцевих органів влади.

Економічна корупція, по суті, є однією із головних екзистенціальних загроз національної безпеки нашої держави. Слід відзначити, що лише ідентифікація глибинних, передусім внутрішніх мотивів її виникнення може створити потрібні умови стосовно розроблення дієвого механізму протидії цьому соціально-економічному явищу.

Переконані, що одним із універсальних інструментів економічної корупції можуть бути інституційні угоди [1]. Надзвичайно яскраво це може проглядатися в українській економіці, зокрема під час формування суб'єктами господарювання податкового кредиту, отримання різноманітних податкових пільг, допомог тощо.

Дедалі частіше в українській економіці трапляються випадки, коли посадові особи та агенти ринку, здійснюючи рентошукання, використовують у своїй діяльності контрактний підхід, який не завжди і не в усьому відповідає чинним нормам українського законодавства. Саме тому вважаємо, що протидіяти використанню інституційних угод у корупційних схемах може жорстка і детальна регламентація господарської діяльності.

Хотілося б відзначити, що в неврахованих економічних процесах й економічній корупції є своя логіка, що відображає складні взаємостосунки між владою та агентами ринку, зокрема в контексті низької культури протистояння моральним деформаціям. Тож визначення основних причин деформацій, що відбуваються в українській економіці, є одним із пріоритетних завдань сьогодення. На нашу думку, значну шкоду соціуму через це завдають саме імпліцитні неспостережувані угоди.

Окрему увагу слід звернути й на реальні економічні процеси, що відбуваються в діяльності державних підприємств під час закупівлі товарів, робіт і послуг. Треба терміново посилити контроль і за тендерними процедурами, і за господарською діяльністю державних підприємств.

Хотілося б відзначити, що система покарання за економічні злочини в Україні демонструє, що «лицарські ідеї» В. Петті [2] (у XVII ст. цей вчений-філософ та економіст активно пропагував економічні форми покарання за фінансово-економічні правопорушення) як одного із фундаторів класичної політекономії значною мірою перетворилися в емпіричний досвід, а в окремих аспектах українська лібералізація та/або гуманізація стосовно покарання у сфері економіки «пішла навіть далі» – за несплату податків та/або обов'язкових платежів у нашій країні нині взагалі по суті, не передбачено покарання у вигляді позбавлення волі, дозволено податковий компроміс та ін.

Цілком очевидно, що сучасні ринкові відносини стали більш суперечливими, а тому застосування покарань за корупційні діяння й фінансово-економічні правопорушення вимагають еkleктичного підходу. Саме з цих позицій слід оцінювати систему державного регулювання в контексті дестабілізувальних функцій неспостережуваних процесів. Бо ж відсутність цілісності перетворень в умовах політичної самодіяльності, а також орієнтація на гуманізацію покарання суттєво ігнорують інтереси держави та сприяють розвиткові економічної корупції.

Звідси висновок: ринкові реформи суттєво сприяли тому, що економічна корупція як системне явище значною мірою стала профанувати функції держави. Саме тому, на нашу думку, більшість інституційних змін, які впроваджували українська влада у вигляді реформ, як правило, не принесли бажаного результату. Українське суспільство, ініціюючи ринкові зміни,

на практиці стикнулися, по суті, із невідомими ефектами економічної корупції та неспостережуваними економічними процесами.

В ринкових умовах моделі поведінки агентів ринку активно конкурують між собою. Тож можна стверджувати, що основними детермінантами, які зумовили виникнення й прискорили зростання економічної корупції є: широкомасштабна свобода економічної діяльності в умовах недосконалої конкуренції, зокрема, яскраво вираженого дисфункціонального змісту; система адміністративних бар'єрів; різноманітні пільги деструктивно економічній дії та відсутність жорсткого покарання за фінансово-економічні правопорушення. Не важко помітити, що всі зазначені детермінанти, виступаючи осередками соціально-економічного напруження, формують спотворені ринкові відносини і, як наслідок, досить часто гальмують ефективний розвиток нашої держави.

Очевидно і те, що саме ці детермінанти виступають основними специфічними драйверами економічної корупції і саме вони створюють умови для домінування деструктивних фінансово-економічних моделей поведінки в українській економіці.

Система державного регулювання економіки потребує належного стилювання щодо добросовісного виконання певної сукупності функцій та обов'язків. Безумовно, що все це вимагає відповідної корекції універсальної регулятивної політики з боку державних і місцевих органів влади.

Отож, підбиваючи підсумки аналізу деяких аспектів економічної корупції, можна зробити такий висновок: на сьогодні існує гостра потреба в поглибленні дослідження сутності феномену корупції, зокрема на основі ідентифікації культурної ментальності, а також визначення найбільш поширених типів економічної поведінки сучасних агентів ринку. Водночас, як вважаємо, назріла і серйозна потреба удосконалення функціонування організаційного механізму протидії економічній корупції в контексті низки процесів деформації моральних засад.

Список використаних джерел

1. Семцов В. М. Інституціоналізація організаційно-поведінкових змін у діяльності підприємств аграрної сфери України: концепт неспостережуваних економічних процесів: монографія. Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2018. 480 с.
2. Petty W. Mankind and Political Arithmetic. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015. 94 p.